

ماfi مروّف - قانون حقوق الانسان

ياسای مافه‌کانی مروّف له پرووی سه‌رچاوه و کارپیتکه‌روهه ياسای نيوده‌وله‌تی و نه‌ته‌وه‌ییه.

دهقه ياساییه‌کان و ياسا باوه‌کان که مافیک له مافه‌کانی مروّف ده‌پاریزن به‌شیکن له ياسای مافه‌کانی مروّف، بئ گويدانه بنه‌ره‌ته نيوده‌وله‌تی و نه‌ته‌وه‌ییه و نایینیه‌کانیان.

ياسای مافی مروّف له ياسای ناوخو جیاده‌کرینه‌وه که ياسادانه‌ری نیشتمانی سه‌ربه‌خویه تئیدا ، به‌وه‌هویه که ياسای مافی مروّف چهند ده‌قیکی باری کۆمه‌لگای نيوده‌وله‌تی تئدايه ، هه‌روهه‌ها نه‌وه‌ برگانده‌ی ده‌ستووری و ياسادانانی ناوخو ، هه‌روهه‌ها ده‌قی بنچینه نایینیه‌کان له‌وه‌ ولاتانه‌دا که راسته‌وخو له‌سه‌ر سه‌رچاوه نایینیه‌کانیان دامه‌زراون ، جیاکراوه.

بنه‌مای ياسای مافی مروّف - اساس قانون حقوق الانسان

1) بنه‌مای نيوده‌وله‌تی نهم ياسایه له په‌یماننامه‌ی نه‌ته‌وه‌ یه‌ک له‌ماناکان و پروژّه ياسای نيوده‌وله‌تی مافه‌کانی مروّف دا ده‌دۆزیتته‌وه که بریتین له:

- به‌یاننامه‌ی جیهانی مافه‌کانی مروّف 1948. نه‌ته‌وه‌ یه‌ک‌گرتووه‌کان له (10-12-1948) جار‌نامه‌ی مافی مروّفی راگه‌یاندا "مافه‌کانیش بریتین بوون له: مافی ژبان، سه‌ربه‌ستی و سه‌لامه‌تی که‌سیتی و یه‌کسانی له‌به‌رده‌م ياسا، مافی په‌نابردنه‌ به‌ر هه‌ر ولاتیک.... هتد.
- په‌یمانی نيوده‌وله‌تی له‌سه‌ر مافه‌ مه‌ده‌نی و سیاسیه‌کانی 1966 . له (16-12-1966) دوو ریککه‌وتن نامه‌ واژوو کرا، یه‌که‌م تاییه‌ت بوو به‌ دانانی پئوشوینی گونجاو له پیناو پاراستنی که‌مه‌ نه‌ته‌وه‌ییه‌کان و نایینی و په‌گه‌زه‌کان.
- په‌یمانی نيوده‌وله‌تی تاییه‌ت به‌ مافه‌ ئابووری و کۆمه‌لایه‌تی و فه‌ره‌ه‌نگیه‌کانی 1966 . نهم ریککه‌تنامه‌ تاییه‌ته‌ به‌ باسکردن له (مافی کارکردن و ئاستی باشه‌ گوزه‌ران، یه‌کسانی له‌وه‌رگرتنی کاردا، مافی خیزان و مندال له‌پرووی پاراستن و په‌روه‌ده‌کردن و پاراستنیان و فیکردن..... هتد.

2) بنه‌مای نه‌ته‌وه‌یی نهم یاسایه نه‌و بر‌گه و به‌ندان‌هی ده‌ستور و یاسادانانی نیشتمانییه که پیرۆزکردن و ریزگرتن و دا‌کو‌یکردن له جیبه‌جی کردنی یاساکانی مافی مرۆف .

3) بنه‌مای نایینی شوبهاندنه به‌و بنه‌ما دینیانه‌ی که هاتوون بو به‌رزکردنه‌وه‌ی مرۆف و به‌رزکردنه‌وه‌ی ریز و پایه‌ی نه‌و .

پیناسه‌ی مافی مرۆف - تعریف حقوق الانسان :

نه‌و یاسایانه‌ی که وابه‌ستن به ریزگرتن له که‌رامه‌تی تاک و مافی ژیان و نازادی و دادپه‌روه‌ری و یه‌گسانی له نامیره‌کانی نیو ده‌وته‌تی و یاسادانانی ناوما‌ل و بنه‌ما نایینییه‌کان هه‌تته‌گشن .

سه‌رچاوه‌کانی یاسای مافی مرۆف - مصادر قانون حقوق الانسان :

یاساکانی مافی مرۆف به‌ فه‌رمی خو‌ی له‌ سێ سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کیدا ده‌بینیتته‌وه‌:

یه‌که‌م: سه‌رچاوه‌ی نیوده‌وته‌تی

دووهم : سه‌رچاوه‌ی نیشتمانی

سێیه‌م : سه‌رچاوه‌ی نایینی

جگه‌ له‌وه‌ش سه‌رچاوه‌ی یه‌ده‌گ، را‌گه‌یاندن و بریاری نیوده‌وته‌تی و حوکمه‌کانی دادگا و لیژنه‌کانی مافی مرۆفی نیوده‌وته‌تییه .

سه‌رچاوه‌ فه‌رمیه‌کان

یه‌که‌م: سه‌رچاوه‌ی نیوده‌وته‌تی

به‌ پیچه‌وه‌انه‌وه‌ دا‌به‌شده‌بیت به‌سه‌ر سه‌رچاوه‌ی جیهانی و هه‌ریمیدا

یه‌که‌م - سه‌رچاوه‌ی جیهانی: په‌یماننامه‌ نیوده‌وئ‌ه‌تیه‌کانی بنچینه و نه‌پلیکه‌یشنی نیوده‌وئ‌ه‌تی له‌خو‌ ده‌گرت و به‌ پیچه‌وه‌انه‌وه‌ دابه‌ش بووه‌ به‌سه‌ر ده‌ستووری گشتی و به‌ نامه‌ تاییه‌ته‌کاندا

أ) په‌یماننامه‌ گشتیه‌کان : هه‌موو یان زورترین مافه‌کانی مرو‌ف زامن ده‌کن و به‌ یاسای گشتی مافی مرو‌ف داده‌نرین .

• بریارنامه‌ی نه‌ته‌وه‌ یه‌گرت‌وو‌ه‌کان 1945

• په‌یمانکی نیوده‌وئ‌ه‌تی له‌سه‌ر مافه‌ نابووری و کو‌مه‌لایه‌تی و فه‌ره‌ه‌نگیه‌کانی 1966

• په‌یمانکی نیوده‌وئ‌ه‌تی له‌سه‌ر مافه‌ مه‌ده‌نی و سیاسیه‌کان 1966

ب) په‌یماننامه‌ی تاییه‌ت: تاییه‌تن به‌ گروپیک یان گروپیکی دیاریکراو له‌ مرو‌ف، وه‌ک ژن، مندال، به‌سال‌چوان، که‌مه‌ندامان، نه‌ندامانی که‌مینه‌کان، ناواره و بیانی... هتد .

یان مامه‌له‌ له‌گه‌ل مافیکی دیاریکراوی وه‌ک په‌یماننامه‌کانی کار ، نه‌هیشتنی کو‌یلایه‌تی و نه‌شکه‌نجه‌ ده‌کات . هتد ، یان له‌ چه‌ند دۆسیه‌یکی دیاریکراوی وه‌ک په‌یماننامه‌کانی جنیف دا جیه‌جی ده‌گرت ، که‌ له‌ کاتی مملاتی چه‌کاریدا پیاده‌ ده‌گرت ، چ نیوده‌وئ‌ه‌تی بیت یان مه‌ده‌نی .

دووم - سه‌رچاوه‌ی هه‌ریمایه‌تی : په‌یماننامه‌کانی مافی مرو‌ف ده‌گرت‌ه‌وه‌ که‌ له‌لایه‌ن ریکخراوه‌ نیوده‌وئ‌ه‌تیه‌ هه‌ریمیه‌کان یان نه‌و په‌یماننامه‌ی که‌ له‌ ناستی هه‌ریمایه‌تیدا پیاده‌ ده‌گرت ، وه‌ک په‌یماننامه‌کانی مافی مرو‌فی نه‌نجومه‌نی نه‌وورپا ، ریکخراوی ویلایه‌ته‌کانی نه‌مریکا ، ریکخراوی یه‌کیتی نه‌فریقا و جامیعه‌ی عه‌ره‌بی .

دووم : سه‌رچاوه‌ی نیشتمانی : ده‌ستور و یاسادانانی نیشتمانی له‌خو‌ ده‌گرت که‌ نه‌و برپوقانه‌ی تیدایه‌ که‌ زامنکردنی مافه‌کانی مرو‌ف . نه‌و سه‌رچاوه‌یه‌ زور گرتکه ، که‌ نه‌وله‌ویه‌تی هه‌یه‌ به‌سه‌ر سه‌رچاوه‌ی نیوده‌وئ‌ه‌تی له‌ خولی پاراستنی نه‌ته‌وه‌یی مافی مرو‌ف ، که‌ له‌ کاتی پینشکردنی مافی مرو‌ف قوربانی یان پاریزه‌ره‌که‌ی ناراسته‌ ده‌گرت بو‌ گه‌ران به‌ دوا‌ی پاراستن له‌ یاسای ناوخودا که‌ نوینه‌رایه‌تی یه‌که‌م هیلی به‌رگری له‌ مافه‌کانی مرو‌ف ده‌کات . جا نه‌م یاسایه‌ ده‌ستور بیت یان یاسادانانی ناسایی یان عورفیکی نیلزانی ، نه‌وه‌ نه‌و یاسایه‌یه‌ که‌ ده‌بیت سه‌ره‌تا پیش په‌نا بردن بو‌ سه‌رچاوه‌یه‌کی نیوده‌وئ‌ه‌تی بو‌ پاراستنی مافه‌کانی مرو‌ف کاری پی‌ بکرت .

نه‌مه‌ش نه‌و شته‌یه‌ که‌ له‌ ده‌ستور و بریارنامه‌کانی مافی مرو‌فی نیوده‌وئ‌ه‌تیدا داواکراوه ، که‌ داوا له‌ ده‌وئ‌ه‌ت یان تاک ده‌کات که‌ گله‌یی له‌ ده‌ستدیریزی کردن بو‌ سه‌ر مافه‌کانیان بکات بو‌ نه‌وه‌ی سه‌ره‌تا په‌نا بو‌ وه‌سیله‌ی به‌رگری ناوخویی ببا و ماندوویان بکات پیش نه‌وه‌ی په‌نا بو‌ وه‌سیله‌ی به‌رگری نیوده‌وئ‌ه‌تی ببا .

سینیم : سەرچاوهی نایینی : سەرچاوهی سهرهکیه له ولاتانی ئیسلامی ، که شه ریهتی ئیسلامی سهرچاوهی سهرکی دهستور و یاسادانانی وهک سعودیهیه که له مادهی 1 دا دهستوری سائی 1992 دا هاتوووه : « سعودیه ، دهولتهتی ئیسلامی عهرهبی ، سهروهری تهواو ، ئیسلامه دینییهکهی ، دهستورهکهی کتیبی خوییه و سائی پیغه مبه ره کهی ...) دهکریت سهرچاوهی یه دهگ بیته له و ولاتانهی که په نا بو شه ریهتی ئیسلامی ده بهن دوای تهواو بوونی واتا کانی یاسادانان یان رهنگه بیته سهرچاوهی سهرکی یاسادانان ، وهک له دهستووری هه می شه یی سائی 2005 ی عیراقددا له مادهی (2) دا هاتوووه : (یه که م : ئیسلام نایینی دهولتهتی ره سمیه که سهرچاوهی بناغه ی یاسادانانه : ریگه پیدراو نییه یاسایه ک پیچه وانهی بنه ماکانی ئیسلام ده ریکریت ...